

Sygn. akt III AUa 823/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 28 grudnia 2012 r.

Sąd Apelacyjny w Poznaniu, III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Ewa Cyran (spr.)
Sędziowie:	SSA Hanna Hańczewska-Pawłowska SSA Marek Borkiewicz
Protokolant:	st.sekr.sądowy Agnieszka Perkowicz

po rozpoznaniu w dniu 19 grudnia 2012 r. w Poznaniu

sprawy z odwołania **B. K., Samodzielnego Publicznego Zakładu Opieki Zdrowotny w S.**

przeciwko **Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z.**

o podstawę wymiaru składek

na skutek apelacji pozwanego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z.

od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Zielonej Górze z dnia 17 kwietnia 2012 r. sygn. akt IV U 419/12

1. zmienia zaskarżony wyrok w punkcie I o tyle, że przyjmuje, iż wypłaty dokonane przez odwołujący Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w S. na rzecz zainteresowanej B. K. jako świadczenie socjalne nazwane „wczasy pod gruszą” w wysokościach i w terminach wskazanych w zaskarżonej decyzji stanowią podstawę wymiaru składek i w tym zakresie odwołanie oddala;
2. zmienia zaskarżony wyrok w punkcie II i nie obciąża pozwanego kosztami zastępstwa procesowego;
3. w pozostałym zakresie apelację oddala;
4. koszty zastępstwa procesowego w instancji odwoławczej między stronami wzajemnie znosi.

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 02.12.2011r. znak: (...) Zakład Ubezpieczeń Społecznych, Oddział w Z. na podstawie art. 83 ust. 1 pkt 3, art. 18 ust. 1, art. 20 ust. 1 ustawy z 13.10.1998r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2009r. Nr 205, poz. 1585 ze zm.) stwierdził, że przychód wynikający z wypłaconych „wczasów pod gruszą” i przyznanych świadczeń rzeczowych z okazji Świąt Bożego Narodzenia przez płatnika składek Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej z siedzibą

w S. pracownikowi B. K. w kwotach, za okresy i w wysokościach szczegółowo wymienionych w zaskarżonej decyzji, stanowią podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne i rentowe.

Odwołanie od decyzji złożył płatnik składek Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej z siedzibą w S. oraz B. K. zarzucając:

- błąd w ustaleniach faktycznych poprzez nieprawidłowe przyjęcie, iż od wartości świadczeń rzeczowych z okazji Świąt Bożego Narodzenia powinny być opłacone składki na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne, podczas gdy ich wartość nie stanowi podstawy wymiaru składek ZUS i NFZ, albowiem sfinansowane zostały ze środków zakładowego funduszu świadczeń socjalnych;

- sprzeczność istotnych ustaleń ZUS z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego, poprzez pominięcie okoliczności warunkującej uznanie czy od wartości świadczeń rzeczowych z okazji Świąt Bożego Narodzenia /bez względu na jego wysokość/ nie należy naliczać składek na ubezpieczenie społeczne oraz w konsekwencji ubezpieczenie zdrowotne, a mianowicie, iż zarówno ich przyznanie, jak i wysokość uzależnione było od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej pracownika, który je otrzymywał.

Odwołujący podkreślili, że płatnik składek badał sytuację życiową, osobistą i majątkową swoich pracowników, która w zasadzie nie różniła się, gdyż pracownicy to w większości osoby zamieszkałe w S. lub okolicach, większość prowadziła gospodarstwo wraz z współmałżonkiem, mieli na utrzymaniu dwoje dzieci, posiadali mieszkanie, samochód oraz spłacali kredyt. Odwołujący się miał świadomość takiego stanu rzeczy i znalazło to odzwierciedlenie w wysokości przyznanej pracownikom pomocy socjalnej.

Postanowieniem z dnia 28.02.2012r. Sąd połączył sprawę sygn. IVU 420/12 ze sprawą IVU 419/12 w celu ich łącznego rozpoznania.

Sąd Okręgowy w Zielonej Górze Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, wyrokiem z dnia 17 kwietnia 2012 r. (sygn. akt.: IV U 419/12):

1. zmienił zaskarżoną decyzję w ten sposób, że ustalił, iż przychód uzyskany przez odwołującą B. K. w postaci świadczeń wypłaconych jej w latach 2008 do 2010 z Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych przez odwołującego Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w S. w kwotach i datach szczegółowo określonych w zaskarżonej decyzji nie stanowi podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne;

2. zasądził od pozwanego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z. na rzecz odwołującego Samodzielnego Publicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej w S. w Z. kwotę 60,00 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego

Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny:

Płatnik składek Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej z siedzibą w S. zatrudnia około 220 pracowników.

Od 1.01.1998r u płatnika składek obowiązywał Regulamin Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych.

Regulamin w pkt 1 ppkt 4 stanowił, że przyznawanie usług i świadczeń oraz wysokość dopłaty z Funduszu uzależniona jest od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej do tych usług i świadczeń.

Podstawę do obliczenia ulgowych usług i świadczeń stanowi dochód brutto przypadający na osobę w rodzinie wykazany w oświadczeniu osoby uprawnionej do korzystania z Funduszu. Oświadczenie powinno zawierać wszelkie dochody brutto uzyskiwane przez wspólnie zamieszkujące i prowadzące wspólne gospodarstwo domowe osoby w rodzinie (pkt IV ppkt 1a regulaminu).

Osoba ubiegająca się o przyznanie ulgowej usługi socjalnej lub świadczenia z Funduszu jest obowiązana złożyć w dziale służb pracowniczych wnioski o przyznanie usługi lub świadczenia oraz oświadczenie o wysokości dochodu brutto na osobę w rodzinie z miesiąca poprzedzającego datę złożenia wniosku (pkt V ppkt 1 regulaminu).

W ramach zakładowego funduszu świadczeń socjalnych pracownicy otrzymywali:

- świadczenie socjalne nazwane „wczasów pod gruszą” w latach 2008-2010
- świadczenia rzeczowe z okazji Świąt Bożego Narodzenia w latach 2009-2010
- upominki z okazji jubileuszu pracy oraz odejścia na emeryturę i rentę w latach 2006-2010.

Pracownicy ubiegając się o przyznanie „wczasów pod gruszą” podawali informację czy w miesiącu poprzedzającym wypłatę tego świadczenia osiągnęli dochód w wysokości wyższej niż 600,00 zł brutto na osobę w rodzinie.

Na spotkaniach dyrekcji i przedstawicieli związków zawodowych, ustalono 3 progi dochodowe stanowiące podstawę przyznawania tzw. „wczasów pod gruszą”. Wysokość progów proponowali przedstawiciele związków zawodowych.

W latach 2008-2010 płatnik składek ustalił wysokość „wczasów pod gruszą” w następujący sposób:

wysokość dochodu na 1 osobę w rodzinie - do 400,00 zł brutto (kwota „wczasów pod gruszą” - 450,00 zł brutto)

wysokość dochodu na 1 osobę w rodzinie - od 400,01 zł brutto do 600,00 zł brutto (kwota „wczasów pod gruszą” - 420,00 brutto)

wysokość dochodu na 1 osobę w rodzinie - od 600,00 zł brutto (kwota „wczasów pod gruszą” - 400,00zł brutto).

W 2008 roku 257 pracowników otrzymało po 400,00 zł, a 2 osoby otrzymały 420,00zł;

W 2009 roku 242 pracowników otrzymało po 400,00 zł, a 2 osoby otrzymały 420,00 zł i 1 osoba 450,00 zł;

W 2010 roku 250 pracowników otrzymało po 400,00 zł i 1 osoba otrzymała 420,00 zł.

W 2008r. płatnik składek wydał 268 pracownikom „świadczenia rzeczowe w postaci artykułów mięsnych” według kryteriów:

pracownicy otrzymujący wynagrodzenie miesięczne do 2.000,00 zł brutto (świadczenie o wartości 110,00 zł ,88 pracowników),

pracownicy otrzymujący wynagrodzenie miesięczne powyżej 2.000,00 zł brutto (świadczenie o wartości 100,00 zł ,180 pracowników).

W 2009r. płatnik składek wydał 254 pracownikom „świadczenia rzeczowe w postaci paczek towarowych” według kryteriów:

wysokość dochodu na 1 osobę w rodzinie do 600,00 zł brutto - wartość paczki 150,00 zł (2 pracowników),

wysokość dochodu na 1 osobę w rodzinie powyżej 600,00 zł brutto - wartość paczki 100,00 zł (262 pracowników).

W latach 2008 - 2010 odwołującej B. K. wypłacono świadczenie w postaci „wczasów pod gruszą” oraz paczkę świąteczną.

Przy składaniu wniosków o wypłatę tzw. „wczasów pod gruszą”, pracownicy składali oświadczenia dotyczące ich sytuacji materialnej, rodzinnej i życiowej. Pracownicy w oświadczeniach wskazywali wartość kwotową dochodu na osobę w rodzinie, biorąc pod uwagę swoje wynagrodzenie, małżonka oraz inne dochody.

Dane te były brane pod uwagę również przy otrzymaniu paczki świątecznej.

Paczki świąteczne były to świadczenia rzeczowe, w postaci indyka lub innych produktów mięsnych. Było to zgodne z wolą załogi.

Świadczenia nie były równe dla wszystkich. Były ustalone trzy progi kwotowe wypłat. Progi ustalano na spotkaniach dyrekcji, księgowości i przedstawicieli związków zawodowych. Wysokość progów proponowali przedstawiciele związków zawodowych.

Z uwagi na złą sytuację materialną płatnik składek od 2000r., w ramach programu naprawczego w porozumieniu z załogą zrezygnował z odpisów na Fundusz Socjalny i wykorzystywano tylko środki dotychczas na nim zgromadzone.

Na podstawie powyżej przedstawionego stanu faktycznego, Sąd I instancji wydał powyższy wyrok uznając, iż odwołania za zasadne.

Sąd Okręgowy argumentował, iż wydatkowane kwoty określone jako „wczasy pod gruszą” i „świadczenia rzeczowe z okazji Świąt Bożego Narodzenia” mieściły się w zakresie szeroko rozumianej działalności socjalnej, bowiem taką formę pomocy socjalnej przewiduje regulamin obowiązujący u płatnika składek.

Pozwany w toku postępowania nie przedstawił na tę okoliczność dowodu przeciwnego. Tym samym Sąd I instancji nie miał wątpliwości, iż pierwsza z przesłanek warunkujących zastosowanie omawianego wyżej wyłączenia przedmiotowego została spełniona, tym bardziej, iż organ rentowy również nie kwestionował powyższej okoliczności. Drugim z elementów determinujących wyłączenie środków wypłaconych przez pracodawcę z podstawy wymiaru składek jest źródło ich finansowania. Z wykładni gramatycznej wyżej omawianego przepisu wynika jednoznacznie, iż środki te powinny być finansowane z zakładowego funduszu świadczeń socjalnych. Wobec powyższego stwierdzić należy, iż w przedmiotowej sprawie również ta przesłanka została spełniona. Poza sporem pozostaje okoliczność, iż odwołujący gospodarował środkami pochodzącymi z funduszu socjalnego. Spornym natomiast pozostaje sam sposób wydatkowania tych środków.

Organ rentowy w zaskarżonej decyzji uzależnił wyłączenie świadczeń socjalnych z przychodu pracownika - od sytuacji socjalnej każdego z uprawnionych. Ponadto, wskazał, iż wypłacanie przez pracodawcę świadczeń socjalnych w równych kwotach na rzecz większości pracowników stanowi naruszenie przepisów ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych i w związku z tym powinno być traktowane jako wynagrodzenie pracownika, będące podstawą naliczania składek na ubezpieczenie społeczne.

Oczywistym jest, że swoboda regulacji w regulaminie zasad przyznawania indywidualnych świadczeń jest ograniczona ustanowioną przez ustawodawcę w art. 8 ust. 1 ogólną zasadą, że przyznawanie tych świadczeń ma być uzależnione od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej do korzystania z funduszu. Sprzeczne z ustawą jest więc wydatkowanie środków funduszu niezgodnie z zasadą ich przyznawania według kryterium socjalnego, to jest kryterium uzależniającego przyznawanie ulgowych usług i świadczeń wyłącznie od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej do korzystania z funduszu (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 sierpnia 2001r. IPKN 579/2000 OSNP 2003/14 poz. 331).

W ocenie Sądu orzekającego zasada ta nie stoi na przeszkodzie uznania roszczeń odwołujących za zasadne.

Wsparcie pracowników świadczeniami świątecznymi stanowi najbardziej klasyczną formę świadczeń o charakterze socjalnym i z całą pewnością mieści się w dyspozycji § 2 ust. 1 pkt 19 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe (Dz. U. z 1998r., nr 161, poz. 1106). To samo dotyczy wypłacanych przez płatnika składek dopłat do wypoczynku letniego w postaci tzw. „wczasów pod gruszą”.

Brak jest podstaw do przyjęcia, że świadczenia te wypłacono bez uzasadnionego odniesienia do sytuacji finansowej i rodzinnej pracowników. Sytuacja ta była weryfikowana w sposób opisany przez odwołującą oraz przesłuchanego świadka.

Co niezwykle istotne, świadczenia były wypłacane w różnych wysokościach dla poszczególnych pracowników.

Obowiązujący u płatnika składek regulamin ZFŚS przewidywał, że przyznawanie usług i świadczeń oraz wysokość dopłaty z Funduszu uzależniona jest od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej do tych usług i świadczeń. Regulamin stanowił również, że osoba ubiegająca się o przyznanie ulgowej usługi socjalnej lub świadczenia z Funduszu jest obowiązana złożyć w dziale służb pracowniczych wniosek o przyznanie usługi lub świadczenia oraz oświadczenie o wysokości dochodu brutto na osobę w rodzinie z miesiąca poprzedzającego datę złożenia wniosku.

I oświadczenia takie zostały przez pracowników - w tym odwołującą B. K. - złożone. Z wiarygodnych zeznań odwołującej B. K. oraz świadka M. W. wynika, że przy składaniu wniosków o wypłatę tzw. „wczasów pod gruszą”, pracownicy składali oświadczenia dotyczące ich sytuacji materialnej, rodzinnej i życiowej. Pracownicy w oświadczeniach wskazywali wartość kwotową dochodu na osobę w rodzinie, biorąc pod uwagę swoje wynagrodzenie, małżonka oraz inne dochody. Dane te były brane pod uwagę również przy otrzymaniu paczki świątecznej.

Świadczenie nie były równe dla wszystkich. Były ustalone trzy progi kwotowe wypłat, tj. dochód do 400,00 zł na osobę w rodzinie, powyżej 400,00 zł do 600,00 zł oraz powyżej 600,00 zł. Progi ustalano na spotkaniach dyrekcji, księgowości i przedstawicieli związków zawodowych. Wysokość progów proponowali przedstawiciele związków zawodowych. Te same progi dotyczyły zarówno wypłat w postaci „wczasów pod gruszą”, jak i świadczeń rzeczowych z okazji Świąt Bożego Narodzenia.

Nie było przy tym sporu, że taki system wypłaty świadczeń z ZFŚS był sprawiedliwy i każdemu z pracowników odpowiadał.

Świadek M. W., która w SP ZOZ w S. jest specjalistą ds. służby pracowniczej, a która wykonywała bezpośrednio postanowienia dyrekcji i przedstawicieli załogi w sprawie przyznawania świadczeń wskazała, że pracuje w zakładzie od przeszło 40 lat i sytuacja osobista i rodzinna pracowników jest jej znana. Świadek zna również sytuację mieszkaniową pracowników, gdyż przez wiele lat pełniła funkcję (...) w S., a także członka komisji mieszkaniowej działającej przy Urzędzie Miasta. Posiada ponadto wiedzę, na temat zobowiązań pracowników tj. zaciągniętych kredytach, gdyż wystawia zaświadczenia o zarobkach, niezbędne do ich przyznania. Wskazała, że wszystkie te okoliczności również były brane pod uwagę przy podziale świadczeń.

O tym, że świadczenia te uwzględniały różnice w sytuacji bytowej poszczególnych pracowników świadczy w ocenie Sądu I instancji fakt, że były wypłacane w różnych wysokościach. W szczególności brak jest podstaw do przyjęcia, że jedynym prawidłowym kryterium przydziału środków pomocy socjalnej jest kryterium dochodu przypadającego na 1 osobę w rodzinie jak twierdzi ZUS. Takie kryterium nie zostało sformułowane w żadnym z obowiązujących przepisów prawa i może być wyłącznie traktowane jako jeden ze sposobów weryfikacji sytuacji ekonomicznej pracowników. O ostatecznym sposobie tej weryfikacji mają jednak prawo decydować sami zainteresowani tj. pracownicy, którzy przez swych przedstawicieli biorą udział w kształtowaniu regulaminu Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych oraz procesie przydziału świadczeń.

Z naciskiem podkreślić należy, że gdyby intencją, ustawodawcy było wprowadzenie w/w kryterium jako bezwzględnie obowiązującego, to dałby temu wyraz w treści ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych, tym bardziej, że pojęcie to jest znane ustawodawcy i występuje w aktach prawnych regulujących inne kwestie (np. ustawa o pomocy społecznej, o świadczeniach rodzinnych).

Niedopuszczalne jest zdaniem Sądu doprecyzowywanie pojęć ustawowych w sposób, którego domaga się organ rentowy, w sytuacjach, w których ustawodawca pozostawia określone kwestie do uregulowania przez strony danego stosunku prawnego.

Reasumując w ocenie Sądu Okręgowego uznać należało, że organ rentowy nie wykazał, że sporne świadczenia nie miały charakteru socjalnego. Wręcz przeciwnie - wypłacone były ze specjalnego utworzonego w tym celu funduszu, uzależnione były od sytuacji materialnej i rodzinnej pracowników, którzy składali stosowne wnioski o ich wypłatę, a nadto - w przypadku świadczeń rzeczowych z okazji Świąt Bożego Narodzenia - wypłacane były w związku z okresem świąt generującym zwiększone potrzeby w gospodarstwach domowych oraz były wypłacane w różnych wysokościach, w zależności od dochodów osiągniętych przez poszczególnych pracowników wg. zasady: „im niższe wynagrodzenie tym wyższe świadczenie z funduszu”.

Wyrok ten w całości apelacją zaskarżył pozwany organ rentowy zarzucając naruszenie § 2 ust 1 pkt 19 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalenia podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe w związku art. 2 pkt 1 i art. 8 ust 1 i ust 2 ustawy i dnia 4 marca 1994 r. o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych poprzez ich błędną wykładnię a przez to przyjęcie, iż wypłacone zatrudnianym pracownikom świadczenia mogą być traktowane, jako działalność socjalna, w rozumieniu ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych i ich wypłaty nie naruszają zasady określonej w art. 8 ust 1 i ust 2 tj. zasady przyznawania ulgowych świadczeń i dopłat w zależności od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby korzystającej dopłat pomimo niezastosowania kryteriów socjalnych a w konsekwencji przyjęcie, że świadczenia te jako przychód wypłacany pracownikom nie stanowią podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe.

Wskazując na powyższe zarzuty apelujący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie odwołań w całości ewentualnie o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Zielonej Górze.

W odpowiedzi na apelację odwołujący wnieśli o jej oddalenie w całości i zasądzenie od organu pozwanego na rzecz wnioskodawcy kosztów postępowania apelacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego, według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

Apelacja tylko w niewielkiej części okazała się uzasadniona.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, Sąd I Instancji przeprowadził wyczerpujące postępowanie dowodowe, a zebrany materiał poddał wszechstronnej ocenie z zachowaniem granic swobodnej oceny dowodów przewidzianej przez art. 233 § 1 k.p.c. Na tej podstawie Sąd Okręgowy poczynił prawidłowe ustalenia faktyczne, które tutejszy Sąd w pełni podziela i przyjmuje za własne bez potrzeby ponownego ich przytaczania.

Istota sporu w analizowanej sprawie sprowadzała się do rozstrzygnięcia czy prawidłowo organ rentowy uznał, że przychód wynikający z wypłaconych „wczasów pod gruszą” i przyznanych świadczeń rzeczowych z okazji Świąt Bożego Narodzenia przez płatnika składek Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej z siedzibą w S. pracownikowi B. K. w kwotach, za okresy i w wysokościach szczegółowo wymienionych w zaskarżonej decyzji, stanowią podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne i rentowe.

Na wstępie niniejszych rozważań, należało powołać podstawy prawne orzeczenia.

Zgodnie z art. 8 ust. 1 ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych przyznawanie ulgowych usług i świadczeń oraz wysokość dopłat z Funduszu uzależnia się od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej do korzystania z Funduszu.

Wskazać należy, iż to pracodawca gospodaruje środkami funduszu, dokonuje podziału środków funduszu na poszczególne rodzaje działalności socjalnej i przyznaje poszczególnym uprawnionym świadczenia finansowane z funduszu na zasadach określonych w regulaminie zakładowego funduszu świadczeń socjalnych. Z funduszu mogą być finansowane tylko te rodzaje działalności socjalnej, które są objęte ustawową definicją pojęcia „działalność socjalna”. Swoboda regulacji w regulaminie zasad przyznawania indywidualnych świadczeń jest ograniczona ustanowioną przez ustawodawcę w art. 8 ust. 1 cyt. ustawy ogólną zasadą, że przyznawanie tych świadczeń ma być uzależnione od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej do korzystania z funduszu.

Fundusz świadczeń socjalnych jest instytucją prawną, która ma łagodzić różnice w poziomie życia pracowników i ich rodzin. Jest on wyrazem funkcji społecznej zakładu pracy, zaś jego adresatami są zwłaszcza rodziny o najniższych dochodach.

Oznacza to, co należy uwzględnić w zakładowych regulaminach świadczeń socjalnych, że, przyznawanie ulgowych świadczeń i wysokość dopłat z funduszu powinno być uzależnione od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby korzystającej z funduszu. Przy ocenie sytuacji materialnej pracownika należy brać pod uwagę dochody pracownika osiągane poza zakładem pracy, a także dochody członków rodziny, pozostających we wspólnym gospodarstwie z pracownikiem.

Sąd Najwyższy w wyroku z 6 lutego 2008 r. II PK 156/07 (OSNP 2009/7-8/96) wskazywał w uzasadnieniu :”Możliwe jest przyjęcie średniego dochodu na członka rodziny jako usprawiedliwionego kryterium oceny sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby ubiegającej się o przyznanie ulgowych usług i świadczeń oraz wysokości dopłat z funduszu świadczeń socjalnych bo jest to obiektywnie czytelny i miarodajny sposób oceny zasadności ubiegania się o świadczenia z tego funduszu”.

Z kolei w literaturze ujęto następujące poglądy doktryny:

- Danuta Fyszemberg wyjaśnienia (Sł.Pracow.1997.2.20):

„Określając sytuację materialną (art. 8 ustawy z 1994 r. o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych) zakład pracy powinien uwzględnić nie tylko wynagrodzenie otrzymywane przez pracownika w danym zakładzie”.

- Monika Mrozowska artykuł (Pr.Pracy.2001.11.10):

„Ustalając regulamin dysponowania funduszem trzeba pamiętać o podstawowej zasadzie: przyznawanie ulgowych świadczeń i wysokość dopłat z funduszu powinno być uzależnione od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby korzystającej z funduszu. [...]

Przy ocenie sytuacji materialnej pracownika należy brać pod uwagę dochody pracownika osiągane poza zakładem pracy, a także dochody członków rodziny, pozostających we wspólnym gospodarstwie z pracownikiem”.

- Arkadiusz Sobczyk artykuł (PiZS.1996.8-9.85):

„Wydatkowanie kwot z Funduszu niezgodnie z ustawą będzie miało miejsce zarówno wtedy, gdy pracodawca przeznaczy je na cele ekonomiczne swojego zakładu, jak również wtedy, gdy ulegnie naciskom związków i wypłaci wszystkim pracownikom premie świąteczne lub na cele o podobnym niesocjalnym charakterze, nie stosując kryteriów z art. 8 ustawy”.

- Jadwiga Stefaniak wyjaśnienia (Sł.Pracow.2001.4.14):

„Na podstawie art. 8 ust. 1 ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych - przyznanie świadczenia oraz jego wysokość uzależnia się od spełniania przez osobę uprawnioną kryteriów socjalnych, z których najważniejszym jest sytuacja materialna. Ponieważ przepisy ustawy nie określają sposobu dokumentowania dochodów pracowników do celów socjalnych, pracodawca może i powinien, według zasad przyjętych w wewnętrznym regulaminie, poprosić o

oświadczenie o sytuacji dochodowej pracownika i członków jego rodziny. Bowiem o sytuacji materialnej pracownika decydują nie tylko jego zarobki w firmie, ale także sytuacja dochodowa osób, które wraz z pracownikiem prowadzą wspólne gospodarstwo domowe. Informacje podane przez pracownika posłużą ustaleniu wysokości dofinansowania z Funduszu”.

- Jadwiga Stefaniak artykuł (Sł.Pracow.2008.10.33):

„Jednym ze sposobów pozyskiwania informacji o sytuacji socjalnej osoby uprawnionej i jej rodziny może być jej oświadczenie”.

Stanowisko takie znajduje potwierdzenie w orzecznictwie Sądu Najwyższego np. w wyroku z dnia 16 września 2009r. sygn. akt I UK 121/09 cyt.: „2. Przyznawanie ulgowych świadczeń i wysokość dopłat z zakładowego funduszu świadczeń socjalnych powinny być uzależnione od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby korzystającej z funduszu. Nie ma w tym zakresie wyjątków. Nawet regulamin zakładowego funduszu świadczeń socjalnych nie może zmienić tej zasady”.

Sąd Apelacyjny podziela wywody poczynione przez Sąd Najwyższy w przytoczonych orzeczeniach i ich uzasadnieniach.

W przedmiotowej sprawie bezsporne było, że odwołujący płatnik składek zastosował przy przyznawaniu świadczeń socjalnych kryterium dochodowe ustalające dochód na osobę w kwocie 400 zł brutto i 600 zł brutto. Tymczasem ponad 90% załogi odwołującego, miało dochód na osobę w rodzinie w kwocie powyżej 600 zł brutto (tyle, że niektórzy kwotę tą znacznie przekraczali), jednocześnie żadne inne okoliczności życiowe nie były brane pod uwagę. Tym samym trudno uznać, że przyjęte kryterium z uwagi na brak właściwego zróżnicowania progów dochodowych odzwierciedlało sytuację życiową i finansową zainteresowanych. W 2008 roku 257 pracowników otrzymało po 400,00 zł, a zaledwie 2 osoby otrzymały 420,00 zł tytułem tzw. "wczasów pod gruszą".

Podobnie w 2009 roku, kiedy tytułem tego samego świadczenia aż 242 pracowników otrzymało po 400,00 zł, a 2 osoby otrzymały 420,00 zł i 1 osoba 450,00 zł;

Analogicznie, w 2010 roku 250 pracowników otrzymało po 400,00 zł i 1 sobą otrzymała 420,00 zł. tytułem „wczasów pod gruszą”.

Przyjęte kryterium dochodowe było zatem pozorne, nie uwzględniało bowiem znacznych różnic w poziomie życia 90% rodzin członków załogi i w efekcie prowadziło do przyznania świadczeń na jednakowym poziomie.

Art. 8 ust. 1 cyt. ustawy, wyraźnie powiązał zasady korzystania z ulgowych usług i świadczeń z sytuacją życiową, rodzinną i materialną osób uprawnionych. Jest to tzw. kryterium socjalne, którego przyjęcie przez ustawodawcę prowadzi do wniosku, że jest wykluczone przyznawanie ulgowych usług i świadczeń z Funduszu ogółowi zatrudnionych w tej samej wysokości, według zasady "każdemu po równo". Doświadczenie życiowe pokazuje zarazem, że jest mało prawdopodobne, by dwie osoby uprawnione pozostawały w jednakowej sytuacji materialnej, życiowej i rodzinnej, a tylko taka (lub bardzo zbliżona) pozwalałaby na przyznanie świadczeń w tej samej wysokości. Tym bardziej więc możliwość taką należy wyłączyć, gdy uprawnionymi jest kilka, kilkanaście czy kilkadziesiąt osób. Sprzeczne z ustawą jest więc wydatkowanie środków funduszu niezgodnie z zasadą ich przyznawania według kryterium socjalnego, to jest kryterium uzależniającego przyznawanie ulgowych usług i świadczeń wyłącznie od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej do korzystania z funduszu (por. wyrok Sądu Najwyższego wraz z uzasadnieniem z dnia 20 sierpnia 2001 r., I PKN 579/00, OSNP 2003 nr 14, poz. 331).

O spełnieniu kryterium socjalnego nie może być mowy bez indywidualnej analizy sytuacji każdej uprawnionej do skorzystania z funduszu osoby. Zważyć trzeba na to, iż fundusz świadczeń socjalnych jest instytucją prawną, która ma łagodzić różnice w poziomie życia pracowników i ich rodzin. Jest on wyrazem funkcji społecznej zakładu pracy, zaś jego adresatami są rodziny (a nie tylko pracownicy) o najniższych dochodach. W tej sytuacji przychód osiągnięty przez pracowników z tytułu dofinansowania „wczasów pod gruszą” szczegółowo określony w zaskarżonej decyzji stanowi

podstawę wymiaru składek w myśl art. 18 ust. 1 ustawy z 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych w zw. z § 1 rozporządzenia z dnia 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe (Dz. U. Nr 161, poz. 1106). Wobec czego decyzja organu rentowego była prawidłowa.

Uwzględniając powyższe rozważania Sąd Apelacyjny na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. w pkt. 1 zmienił zaskarżony wyrok o tyle, że przyjął, iż wypłaty dokonane przez odwołującego Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w S. na rzecz zainteresowanej B. K. jako świadczenie socjalne nazwane „wczasy pod gruszą” w wysokościach i w terminach wskazanych w zaskarżonej decyzji stanowią podstawę wymiaru składek i w tym zakresie odwołanie oddalił. Takie rozstrzygnięcie determinowało także zmianę orzeczenia o kosztach postępowania pierwszoinstancyjnego. Podstawą prawną tego rozstrzygnięcia jest art. 100 k.p.c.. Sąd Apelacyjny uznał bowiem, strony pozwana uległa przeciwnikowi jedynie w części.

Rozważając kwestię świadczeń rzeczowych Sąd Apelacyjny stanął zaś na stanowisku, iż uwzględniając nietypowy charakter tych świadczeń - artykuły mięsne w postaci np. indyka i niewielkie zróżnicowanie w wartości świadczenia, trudno doprawdy w rzeczywistości stosować kryterium socjalne badając wielkość indyka, który ma być przeznaczony na świadczenie rzeczowe dla konkretnej osoby. Nadto szczególny charakter świadczenia wyraża się w jego powiązaniu z konkretnym wydarzeniem tj. zbliżającymi się Świątami Bożego Narodzenia, które w kulturze polskiej są czasem szczególnym. Różnicowanie świadczeń w postaci indyka w oparciu o kryterium socjalne, czyli de facto przyznawanie większych lub mniejszych jego elementów z uwzględnieniem kryterium socjalnego wypaczyłoby charakter świadczenia. Uwzględniając ten pogląd, uznać należy, że świadczenia z tego tytułu przewidziane obowiązującym u odwołującego Regulaminem ZFŚS mimo, iż w rzeczywistości nie uwzględniały kryterium socjalnego (2008r.) lub jedynie pozornie uwzględniały kryterium socjalne (2009r.) jako pochodzące z zakładowego funduszu świadczeń socjalnych i przeznaczone na cele socjalne, nie podlegają oskładkowaniu tj. nie stanowią przychodu w rozumieniu art. 12 ust. 1 ustawy z 26.07.1991r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (tekst jednolity Dz. U. z 2000r. Nr 14, poz. 176 ze zm.), który to przychód stanowi podstawę wymiaru składek (art. 18 ust. 1 w/w ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych).

Jest oczywiście dopuszczalne przeznaczenie regulaminem zakładowym całości środków Funduszu na usługi (świadczenia) przyznawane na zasadach ulgowych i wówczas znajduje zastosowanie zasada przyznawania świadczeń wedle kryteriów określonych art. 8 ust. 1, czyli według tzw. kryterium socjalnego. Natomiast w wypadku, kiedy regulamin przewiduje wydatkowanie środków na inne jeszcze cele mieszczące się w ramach działalności socjalnej - może on ustalać inne zasady korzystania z tych (por. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 23 października 2008r., sygn. akt II PK 74/08).

Sąd Apelacyjny uwzględniając dotychczasowe jednolite orzecznictwo Sądu Najwyższego akceptuje także i ten stanowiący pewien wyłom w jednolitej wykładni pogląd z tym zastrzeżeniem, iż stosując go uwzględnić należy szczególny charakter świadczenia.

Zważyć w tym miejscu należy, iż zgodnie z art. 8 ust. 2 cyt. ustawy, zasady i warunki korzystania z usług i świadczeń finansowanych z funduszu, z uwzględnieniem ust. 1, oraz zasady przeznaczania środków funduszu na poszczególne cele i rodzaje działalności socjalnej określa pracodawca w regulaminie ustalonym zgodnie z art. 27 ust. 1 albo z art. 30 ust. 5 ustawy o związkach zawodowych. Pracodawca, u którego nie działa zakładowa organizacja związkowa, uzgadnia regulamin z pracownikiem wybranym przez załogę do reprezentowania jej interesów. Powyższe oznacza, że podstawową i bezwzględnie obowiązującą zasadą przy rozdziale usług i świadczeń finansowanych z funduszu jest ta wyrażona w art. 8 ust. 1, nakazująca uwzględniać sytuację życiową, rodzinną i materialną osoby uprawnionej. Pracodawca może wprowadzać do regulaminu także inne zasady, o ile nie kolidują one z kryterium socjalnym.

Uwzględniając powyższe rozważania Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 k.p.c. oddalił apelację organu rentowego w pozostałym zakresie. Orzeczenie o kosztach postępowania przed Sądem II Instancji znajduje swoje uzasadnienie w treści art. 100 k.p.c. albowiem żądania każdej ze stron zostały uwzględnione jedynie częściowo.

/SSA Hanna Hańczewska-Pawłowska/ /SSA Ewa Cyran/ /SSA Marek Borkiewicz/